

**Zespół Szkół Techniczno-Informatycznych
im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego w Łodzi**

Diagnoza potrzeb rozwojowych, w tym
czynników chroniących oraz czynników ryzyka,
ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń
związanych z używaniem substancji
psychotropowych, środków zastępczych oraz
nowych substancji psychoaktywnych

rok szkolny 2022/2023

W związku z obowiązkiem prowadzenia diagnozy potrzeb rozwojowych uczniów wynikającym z art. 26 ustawy z dnia 4 grudnia 2016 r. Prawo Oświatowe (Dz.U z 2019, poz. 1148) oraz z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2015 w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii oraz ze zmianami wprowadzonymi przez Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 stycznia 2018 roku zmieniające wcześniejsze rozporządzenie, przeprowadziliśmy w naszej Szkole diagnozę potrzeb rozwojowych uczniów, w tym czynników chroniących oraz czynników ryzyka.

Niniejszy dokument posłuży do przygotowania propozycji działań edukacyjnych, informacyjnych, wychowawczych oraz profilaktycznych w ramach Programu wychowawczo-profilaktycznego Szkoły.

Potrzeby i oczekiwania uczniów, rodziców i nauczycieli są istotnym elementem programu wychowawczo-profilaktycznego, muszą one uwzględniać również aktualne problemy środowiska pozaszkolnego. Młodzież ulega wpływom kolegów, jest podatna na informacje związane z wydarzeniami z osiedla, miasta, województwa, państwa, świata. Problemy występujące w szeroko pojętym środowisku lokalnym najczęściej są przez młodzież przenoszone na teren szkoły. Na diagnozę środowiska szkolnego składają się: analiza dokumentów szkolnych uczniów, ankiety dla uczniów, rodziców i nauczycieli, obserwacja zachowań uczniów, analiza frekwencji i uwag dotyczących zachowania w dziennikach lekcyjnych, analiza ocen, rozmowy z nauczycielami, uczniami, rodzicami i niepedagogicznymi pracownikami szkoły, dokumentacja pedagoga, ankietę dla absolwentów, diagnozy środowiskowe, lokalne i krajowe. W toku prac nad analizowanym obszarem rozpoznane oraz uwzględnione zostały zalecenia oraz wytyczne ogólnopolskich programów.

Zagrożenia dzieci i młodzieży substancjami psychoaktywnymi jest szczególnie ważnym i niepokojącym zjawiskiem. Według badań ogólnopolskich prowadzonych na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej co piąty polski nastolatek spróbował marihuany, co dziesiąty amfetaminy, a co piętnasty heroiny. Problem narkomanii w Polsce nie dotyczy już tylko określonych grup czy środowisk społecznych, ale jest zagrożeniem powszechnym. Niestety trzeba przyjąć, że każde dziecko może mieć kontakt ze środkami odurzającymi. Wnioski z wielu badań naukowych wskazują, że jeśli działania na rzecz zapobiegania narkomanii mają być skuteczne, muszą wykorzystywać współczesną wiedzę na temat

czynników chroniących, czynników ryzyka oraz modeli teoretycznych wyjaśniających zjawisko inicjacji narkotykowej i rozwijania się problemowego wzoru używania substancji psychoaktywnych.

Z ogólnopolskich badań diagnostycznych wynika, że duża część współczesnej młodzieży doświadcza różnego rodzaju problemów związanych z podejmowaniem zachowań ryzykownych, w wyniku braku umiejętności radzenia sobie z określonymi trudnościami, na jakie napotyka w okresie dorastania. Młodzi ludzie mają trudności z wyzwaniem współczesnego świata, wymaganiami rynku pracy, umiejętnym kierowaniem własnym rozwojem, podejmowaniem decyzji.

Wszelkie prowadzone w Polsce badania dotyczące problemu zażywania środków psychoaktywnych pokazują, że grupą najbardziej zagrożoną narkomanią są osoby młode – głównie mężczyźni, w tym uczniowie, zamieszkujący większe miasta.

Fundacja CBOS wraz z Krajowym Biurem ds. Przeciwdziałania Narkomanii co roku (pierwsze badanie zostało przeprowadzone w 1992 roku) realizuje badania wśród młodzieży szkolnej, którego jednym z elementów pomiaru jest skala używania substancji psychoaktywnych. W badaniu uczestniczyli uczniowie w wieku 18-19 lat z kilkudziesięciu losowo wybranych szkół po jednej klasie w szkole typu liceum, technikum, zasadnicza szkoła zawodowa (z wyłączeniem szkół specjalnych). Uczniowie co roku pytani są o używanie narkotyków w ciągu ostatniego roku. W latach 1992-2003 liczba młodzieży, która używała narkotyków systematycznie rosła z 5% do 24%. Natomiast w kolejnych latach nastąpił spadek i w badaniu z 2016 roku pt.: „*Konsumpcja substancji psychoaktywnych przez młodzież szkolną – Młodzież 2016*”, do używania narkotyków przyznało się 17% uczniów. W 2016 roku 20% uczniów i 14% uczennic odpowiedziało twierdząco na pytanie o używanie narkotyków.

Problem są też nowe narkotyki i ich używanie zostało podjęte w badaniu „Młodzież a „dopalacze”, zrealizowanym w Głównym Inspektoracie Sanitarnym w 2016 r. Badanie przeprowadzono wśród uczniów w dwóch grupach wiekowych: 14-15 lat oraz 17-18 lat. Celem badania było pogłębienie wiedzy na temat charakterystyki populacji użytkowników tzw. dopalaczy w Polsce. Zasięg używania tych substancji kiedykolwiek w życiu określono na poziomie 10,3%, używania aktualnego (12 miesięcy przed badaniem) na poziomie 4,1%, natomiast używania bieżącego (30 dni przed badaniem) na poziomie 1,7%. Badanie pokazało, że nowe narkotyki, obok alkoholu, papierosów i marihuany, są najpopularniejszą używką wśród polskiej młodzieży szkół ponadgimnazjalnych. Po nowe narkotyki sięga co dziesiąty

młody Polak, przy czym wiek, w którym robi to po raz pierwszy obniżył się do granicy 13. roku życia. Dane uwidaczniają, że mężczyźni częściej sięgają po nowe narkotyki niż kobiety (odpowiednio 12,1% i 8,0%). Badanie wskazało również na najważniejsze motywy sięgania młodych Polaków po tzw. dopalacze, takie jak: rekreacja, dobra zabawa i ciekawość oraz wpływ grupy rówieśniczej.

W działaniach profilaktycznych należy zwrócić uwagę na używanie alkoholu. W ramach europejskiego projektu: „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD) w maju i czerwcu 2019 roku poddano badaniu ankietowemu grupę ponad 12 tysięcy uczniów w dwóch grupach wiekowych: 15-16 lat oraz 17-18 lat. Badania prowadzone są co 4 lata, a ich celem jest monitorowanie skali problemu używania przez młodzież substancji psychoaktywnych, a także ocena czynników wpływających na ich rozpowszechnienie.

Badanie zostało zrealizowane przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii oraz Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przy współpracy Instytutu Psychiatrii i Neurologii. Badania wykazały, że najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży są napoje alkoholowe. 80 proc. uczniów z młodszej grupy wiekowej zadeklarowało, że piło alkohol przynajmniej raz w ciągu całego swojego życia. W starszej grupie było to 92,8 proc. uczniów. W ciągu roku przed badaniem piło jakiegokolwiek napoje alkoholowe 67,9 proc. młodszych uczniów i 89 proc. uczniów starszych. Z kolei w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem piło 46,7 proc. piętnasto-szesnastolatków i 76,1 proc. siedemnasto-osiemnastolatków. Najbardziej popularnym napojem alkoholowym wśród całej młodzieży jest piwo, a najmniej – wino. Odsetek pijących dziewcząt jest nieznacznie wyższy niż chłopców.

Dane zebrane w obszarze rodzaju pitego alkoholu podczas ostatniej możliwej okazji odzwierciedlają „ranking” napojów alkoholowych wśród europejskiej młodzieży. Uczniowie młodszy najczęściej sięgają po piwo (51,4%). Na drugim miejscu jest wódka (23,7%), a na trzecim – wino (15,2%). W starszej grupie jest podobnie. Na pierwszym miejscu także znalazło się piwo (62,3%), na drugim – wódka (34,4%), a na trzecim wino (18,5%). Typową ilością piwa spożywaną przy jednej okazji przez uczniów młodszych jest od 0,5 litra do 1 litra (25,3%) lub poniżej 0,5 litra (22,5%). W klasach starszych konsumpcja respondentów koncentruje się w przedziale między 0,5 litra a 1 litrem tego napoju (37,8%). Wskazano również, że w młodym pokoleniu, podobnie jak wśród dorosłych, wino i wódka zdają się pełnić inne funkcje. Picie

wina ma wyraźnie bardziej symboliczny charakter, stąd wystarczają mniejsze ilości. Wódka zaś służy głównie jako substancja odurzająca, „coś mocniejszego”, stąd pije się jej więcej.

Wśród badanej młodzieży znaczna część przyznaje się do przekraczania progu nietrzeźwości. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem, 11 proc. uczniów z młodszej grupy i 19 proc. ze starszej chociaż raz upiło się w takim stopniu, że doświadczało zaburzeń równowagi, mowy lub nie pamiętało co się z nimi działo. W czasie całego życia ani razu nie upiło się 66,7 proc. uczniów młodszych i 43,4 proc. uczniów starszych.

Jak wskazano w badaniu, uwagę zwraca na wciąż wysoki poziom dostępności napojów alkoholowych przejawiający się w ocenach respondentów: „W zakresie ocen dostępności napojów alkoholowych odnotować trzeba powolną, ale konsekwentnie pozytywną tendencję zmniejszania się odsetków uczniów określających swój dostęp jako bardzo łatwy. Ponadto zmniejszają się też odsetki uczniów dokonujących zakupów napojów alkoholowych, zwłaszcza piwa” – podają autorzy raportu z badania.

Warto zaznaczyć, że zarówno cydr jak „alkopop” (czyli kolorowe drinki w małych butelkach), tak popularne wśród młodzieży, szczególnie młodszej, w krajach Europy Zachodniej, w Polsce nie cieszą się popularnością, przynajmniej wśród nastolatków.

Przyznano, że większość młodzieży jest dobrze zorientowana w zakresie ryzyka szkód zdrowotnych i społecznych związanych z piciem alkoholu. Jednocześnie podkreślono bardziej liberalne podejście rodziców do picia alkoholu przez ich dzieci.

Problemem wśród uczniów jest używanie papierosów i e-papierosów, do używania których obecnie przyznało się 25% uczniów.

Analizując środowisko szkolne należy także sięgnąć do badań dotyczących sfery emocjonalnej uczniów, ich samopoczucia w szkole, zarówno relacje jak i atmosfera w szkole są ważnym czynnikiem wpływającym na rozwój młodego człowieka. To pogorszenie się zdrowia psychicznego i fizycznego, na skutek bieżącej sytuacji zdrowotnej, politycznej i ekonomicznej staje się bieżącym problemem Szkoły. Dlatego najważniejszym zadaniem jest zadbanie o stan emocjonalny, budowanie odporności psychicznej i dostarczanie dobrych doświadczeń, które umożliwią prawidłowe funkcjonowanie w Szkole.

Z rozmów przeprowadzonych przez wychowawców z rodzicami i z uczniami wynika, że najważniejszą potrzebą jest integracja i dalsza reintegracja zespołów klasowych, budowanie pozytywnych relacji w grupie oraz poczucia przynależności do grupy. Ważna jest także praca

nad budowaniem poczucia własnej wartości i wspieranie młodych ludzi w tworzeniu, a następnie dążeniu do realizacji celów edukacyjnych, zawodowych i społecznych.

Kluczowe znaczenie ma klimat Szkoły, zwłaszcza relacje społeczne – zarówno między nauczycielami a uczniami, personelem szkoły a rodzicami, jak i między samymi uczniami, oraz wzajemne wsparcie. Dotychczasowe badania prowadzone w Szkole dawały pozytywne informacje na temat relacji i atmosfery w Szkole, uczniowie chętnie przychodzili do Szkoły, a relacje w Szkole zarówno między uczniami jak i między uczniami i nauczycielami oceniali pozytywnie. W opracowanym w bieżącym roku szkolnym arkuszu autoewaluacji dotyczącym Szkoły Promującej Zdrowie zarówno uczniowie, rodzice, nauczyciele i pracownicy niepedagogiczni ocenili społeczny klimat szkoły na 4 w 5-stopniowej skali.

Identyfikacja najważniejszych czynników chroniących umożliwiła stworzenie portretu zdrowej, bezpiecznej Szkoły wspierającej proces budowania odporności u dzieci. Ten pozytywny portret stanowi wzorzec, ale jednocześnie wskazuje kierunek działań wychowawczych, profilaktycznych, które należy podjąć.

Zdrowa i bezpieczna szkoła – to szkoła, która zapewnia uczniom:

- 1) wysokie oczekiwania, standardy, przy równoczesnym udzielaniu wsparcia uczniom i ich rodzicom przez nauczycieli i pozostały personel szkoły;
- 2) możliwość budowania przyjaznych relacji z kolegami;
- 3) dobrą atmosferę, ogólny etos i eksponowane wartości;
- 4) zasady i brak zgody na jakiegokolwiek formy przemocy;
- 5) możliwość zdobywania pozytywnych doświadczeń i osiągnięcia sukcesów w ważnych zadaniach oraz podejmowania odpowiedzialności;
- 6) poczucie ładu i porządku w otoczeniu;
- 7) możliwość uczestniczenia w zajęciach pozalekcyjnych.

Do zdiagnozowanych, najczęściej pojawiających się w naszej Szkole problemów zwiększających prawdopodobieństwo pojawienia się niekorzystnych psychologicznych, społecznych i zdrowotnych konsekwencji tzw. czynników ryzyka należą:

- problemy związane z szeroko rozumianą sytuacją rodzinną (materialne, relacje w rodzinie, uzależnienia)
- problemy zdrowotne, w tym natury psychologicznej, obniżająca się odporność psychiczna, której skutkiem są często zaburzenia nastroju, depresja i inne zaburzenia psychiczne, niska

samoocena, problemami emocjonalno-uczuciowymi związane m.in. z okresem dojrzewania

- frekwencja na zajęciach szkolnych
- niska motywacja do nauki i trudności szkolne
- problem uzależnień – nikotyna, e-papierosy, alkohol
- zagrożenia płynące z Internetu, w tym uzależnienia - wpływające na problemy z nawiązywaniem pozytywnych relacji rówieśniczych w realnym świecie.
- promowanie przez szeroko rozumiane media stylu życia opartego na wartościach przyzwalających na zachowania ryzykowne.

Do najważniejszych czynników chroniących w Szkole należy zaliczyć:

- wymienianą przez uczniów dobrą atmosferę w szkole, opartą na dobrych relacjach
- oferta edukacyjna dostosowana do potrzeb rynku pracy
- korzystanie z funduszy unijnych w celu organizowania staży i praktyk dla uczniów i zajęć doskonalących w zakresie kształcenia ogólnego i zawodowego
- dobre wyniki egzaminów zewnętrznych
- udoskonalona baza szkoły
- działania Szkoły w zakresie organizacji pomocy dla ucznia z trudnościami w uczeniu się - konsultacje nauczycieli, indywidualne podejście do ucznia, zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze
- wzmacnianie u uczniów umiejętności społecznych, angażowanie w działalność prospołeczną - wolontariat, zajęcia profilaktyczne, zajęcia i warsztaty rozwijające umiejętności społeczne, przybliżające wartości prozdrowotne
- działania Szkoły w zakresie bezpieczeństwa uczniów i integracji środowiska szkolnego
- podejmowanie inicjatyw naukowych (konferencje, konkursy)

Kształtowanie zdrowego, wspierającego środowiska szkolnego powinno być realizowane przez:

- 1) Przekazywanie wartości i norm społecznych;
- 2) Budowanie przyjaznego klimatu w klasie i w całej szkole, budowanie wspierających relacji między nauczycielami, uczniami i rodzicami;
- 3) Realizowanie edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia w szkole;

- 4) Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, odmiennych kulturowo i wielojęzycznych;
- 5) Kształtowanie umiejętności życiowych u uczniów;
- 6) Zwiększanie kompetencji wychowawczych znaczących osób dorosłych – rodziców i nauczycieli;
- 7) Zwiększenie liczby działań mających na celu zagospodarowanie czasu wolnego, rozwój zainteresowań, uzdolnień, w tym rozwój aktywności fizycznej dzieci i młodzieży

Z dokonanego przeglądu czynników ryzyka i czynników chroniących wynika, to o co szkoła powinna zadbać, aby kreować zdrowe i bezpieczne środowisko uczenia się wspierające prawidłowy rozwój fizyczny, intelektualny, emocjonalny, społeczny i duchowy młodzieży. Powyższe wyniki posłużyły do zdefiniowania uniwersalnych działań wychowawczych, informacyjnych, edukacyjnych i profilaktycznych w naszej Szkole. Szczegółowe wytyczne do działań zostaną opracowane w Programie wychowawczo – profilaktycznym Szkoły.